

TOT SLOT

Op de achtergrond van dit alles ontwaren we een aantal hardnekkige, structurele maatschappelijke problemen die de (her)integratiekansen van de meeste hulpvragers ernstig hypothekeerden: de langdurige werkloosheid, de te dure en slechte huisvesting, het lage of onangepaste scholingsniveau, de consumptiedruk die schulden doet aangaan. De OCMW's hebben hier weinig greep op. We kunnen deze factoren niet los van elkaar zien. Het is de constante interactie tussen het regelgevend en organisatorisch kader, de middelen, het cliënteel, de hulpverleners en de structurele maatschappelijke problemen die uiteindelijk hun impact uitoefenen op het proces (de hulpverlening) en het product (welzijn).

MEER WETEN?

Op een colloquium dat werd georganiseerd naar aanleiding van het verschijnen van het Jaarboek debatteerde een panel van partners in het lokaal sociaal en armoedebeleid over de uitdagingen voor armoedebestrijding op het lokale niveau. Een verslag van dit colloquium is te vinden op de website van OASes: <http://www.ua.ac.be/OASes>

Het jaarboek kan besteld worden aan de prijs van € 32,50 (exclusief € 2,50 verzendkost). Mail / fax of stuur de verzend- en facturatiegegevens naar: Universiteit Antwerpen - OASes t.a.v. Sandra Verheij - Prinsstraat 13 - 2000 Antwerpen - Fax: 03-220.46.36 mail: sandra.verheij@ua.ac.be.

Katrien De Boyser

BEZOEKRUIMTE ANTWERPEN: EEN JAAR HARD WERKEN VOOR CAW DE TERP

Wat vooraf ging

Einde jaren '90 werd in elk gerechtelijk arrondissement één 'Neutrale Bezoekruimte' erkend en gefinancierd door het Ministerie van Justitie. De bezoekenruimten zijn een werkvorm die moet toelaten dat kinderen contact houden met beide ouders na een scheiding, ook als dat met één van beiden moeilijk loopt. Er is een ruimte voorzien waar bezoeken onder toezicht kunnen doorgaan en er zijn hulpverleners om de bezoeken voor te

bereiden, te begeleiden en op te volgen. De verwijzingen gebeurden door justitiële instanties zoals: jeugdrechter, vrederechter, bemiddelingsmagistraten, probatie, justitiehuizen e.d.

In de loop van 2003 oordeelde Justitie dat deze vorm van hulpverlening best door de Gemeenschappen werd georganiseerd. De Vlaamse Minister van Welzijn was bereid de financiering over te nemen, mits de bezoekenruimten allemaal in dezelfde sector zouden worden aangeboden. Voorheen situeerden de meeste bezoekenruimten zich in het Algemeen Welzijnswerk, met uitzondering van Hasselt (Geestelijke Gezondheidszorg) en Antwerpen (Bijzondere Jeugdbijstand).

Tussen de drie Antwerpse CAW's kwam het snel tot een consensus: CAW De Terp heeft vier teams. Levens- en Gezinsvragen organiseert vorming voor ouders in scheiding en heeft een ruim aanbod scheidings- en ouderschapsbemiddeling. De werking van een Bezoekruimte zou prima aansluiten bij de aandacht die dit CAW altijd heeft gegeven aan de problemen die voor de kinderen kunnen ontstaan na scheiding van de ouders.

Sinds 1 januari 2005 wordt de Bezoekruimte Antwerpen dan ook georganiseerd door CAW De Terp, eerst op een voorlopige locatie, maar al snel in een klein maar gezellig huis in de Klokstraat in Berchem, vlak bij het station. Daar werken één halftijdse teamverantwoordelijke en drie halftijdse hulpverleners aan de uitbouw van deze nieuwe werking.

Wat veranderde door de overgang naar het Algemeen Welzijnswerk

Door het departement Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur van de Vlaamse Gemeenschap werd op 19 mei 2004 een sectorprotocol opgesteld met betrekking tot de bijkomende taak "begeleiding bij het onderbroken of conflictueuze ouder-kind-contact" als bijlage bij de uitvoeringsbesluiten op het decreet betreffende het Algemeen Welzijnswerk.

In dit sectorprotocol werd de keuze gemaakt de notie 'neutraal' weg te laten: de hulpverleners vertrekken van een contextgerichte visie en

hanteren een meerzijdige partijdigheid, maar uiteindelijk staan de belangen van het kind centraal. In die zin wijzigde men de benaming 'neutrale bezoekerimte' in 'bezoekerimte'.

Verder werden heldere doelstellingen, taken en werkingsprincipes omschreven.

De onafhankelijke positie van de bezoekerimte ten aanzien van de justitiële diensten wordt duidelijk gemaakt en aan de tussenkomst van een bezoekerimte wordt een tijdelijk en uitzonderlijk karakter toegeschreven. De bezoekerimte heeft dus geen antwoord in situaties die vragen om een permanente begeleiding van het ouder-kind contact.

Tenslotte werd een ontwerp van samenwerkingsovereenkomst opgesteld, die de samenwerking tussen justitie en welzijn moet regelen. Voor zover wij weten, circuleert dit ontwerp nog steeds tussen het Federale Ministerie van Justitie en de Vlaamse Gemeenschap, maar is het nog niet formeel ondertekend.

Ondertussen in Antwerpen

Eind 2004 werden door de Vlaamse Gemeenschap de nodige afspraken gemaakt met De Elegast, die tot dan de Bezoekerimte in Antwerpen organiseerde, voor de afbouw en de overdracht van de werking naar CAW De Terp. De magistratuur werd ervan verwittigd dat de vonnissen voortaan naar De Terp moesten verwijzen en De Terp nam de bestaande wachtlijst van de Elegast over. Het pas aangeworven personeel kon starten, eerst enkele maanden in Morsel, maar al snel in het huis in de Klokstraat in Berchem.

De Bezoekerimte werd binnen de Terp gezien als een deelwerking binnen de afdeling Levens- en Gezinsvragen. Een goede samenwerking met de scheidings- en ouderschapsbemiddelaars was een prioriteit naast vlotte doorverwijzing naar het individuele en relationele begeleidingsaanbod. Het is even wennen aan een vorm van hulpverlening in nauwe samenwerking met justitie, wat zeker een striktere manier van werken meebrengt. Hulpverleners die gewend zijn te rekenen op motivatie en vrijwilligheid kijken een beetje verrast bij het lezen van zoiets als het

'Huishoudelijk Reglement' dat de Bezoekerimte hanteert.

We stellen vast dat de Bezoekerimte, door de aard van zijn opdracht, steeds geconfronteerd wordt met schrijnende situaties, waarbij de stellingen vaak al jarenlang verhard zijn: als de rechter de ex-partners naar de Bezoekerimte moet doorverwijzen, zijn we een heel eind verder in de probleem-wording. Het inspireert ons des te meer om ons preventief aanbod (tot hertoe 'oudervorming' genoemd), een laagdrempelig onthaal en toegankelijke begeleidingen rond scheiding en opvoeding, ruime bekendheid te geven. Als CAW is het onze zorg en onze opdracht om te trachten problemen te voorkomen of alleszins zo snel mogelijk een hulpaanbod te formuleren.

Principieel hebben we ervoor gekozen dat naast de gerechtelijke verwijzingen, ook vrijwillige aanmeldingen moeten kunnen. We denken dan bv. aan de vrouwen die met hun kinderen worden opgevangen in een vrouwenopvangcentrum of aan onze drie mannenopvangcentra, waar mannen verblijven die ook 'papa' zijn. Zaak is wel deze mogelijkheid te vrijwaren, wat gezien de vele gerechtelijke verwijzingen niet evident is.

Overleg gewenst

Na enkele maanden werken was het duidelijk dat er een grote nood was aan een goede afstemming met de justitiële instanties. We organiseerden daarom een overleg met de eerste substituut van het Parket om een vlottere doorstroming van de dossiers mogelijk te maken. Het ging om het duidelijk maken van de wederzijdse verwachtingen, het organiseren van bereikbaarheid, het doorgeven van correcte gegevens in de vonnissen en andere praktische afspraken.

Beide partijen waren er echter van overtuigd dat het fundamenteel niet klopt dat elk gerechtelijk arrondissement over een zelfde aantal hulpverleners in de bezoekerimte (+/-2,3 VTE) beschikt. Voor Antwerpen, met zes, binnenkort zeven jeugdrechters met een zware caseload, zou dat,

alle afspraken ten spijt, tot overdruk en wachtlijsten blijven leiden.

Dit signaal werd doorgegeven aan de bevoegde Minister, die in diezelfde periode in het Parlement met vragen werd geconfronteerd. Deze vragen waren geïnspireerd door het dossier van het Kinderrechtencommissariaat, dat o.m. de lange wachttijden voor de Bezoekruimten aankloeg.

De Minister gaf daarop de betrokken sector opdracht zelf voorstellen te doen die tot het wegwerken van de wachtlijsten zouden kunnen bijdragen. Het resultaat van deze besprekingen werd eind oktober 2005 aan de Minister overgemaakt.

We organiseerden twee open-deur momenten: in juni 2005 ontvingen we de medewerkers en bestuurders van CAW De Terp en in oktober 2005 gingen de deuren open voor de externe partners. De magistraten die op deze uitnodiging ingingen konden kennis maken met de medewerkers en met de ruimte waarin zij werkten. Er was gelegenheid om afspraken te verfijnen, misverstanden recht te zetten en bijkomende informatie te bezorgen. In de toekomst zijn nog zulke ontmoetingen gepland. De teamverantwoordelijke neemt regelmatig deel aan het overleg van de commissie civielrechtelijke maatregelen in het Justitiehuis van Antwerpen.

Twee werelden

Het Algemeen Welzijnswerk stelt zich als hulpverlenende organisatie autonoom en onafhankelijk op en werkt niet 'in opdracht' of 'in het verlengde' van instanties die dwang opleggen. Maar het CAW staat wel open voor mensen die geconfronteerd worden met opgelegde maatregelen, zoals dat het geval is voor mensen die door justitie naar de Bezoekruimte worden verwezen. Ook in andere contexten, denken we bv. maar aan Intrafamiliaal Geweld, vragen binnen de jeugdhulpverlening of het forensisch welzijnswerk, zien we dat justitie en hulpverlening steeds meer dienen samen te werken.

De verschillende paradigma's die in deze twee werelden gehanteerd worden, leiden in deze fase van de samenwerking automatisch tot spanningen,

waar we samen moeten zien uit te geraken. Uitingen van deze paradigma's zijn bv. het oorzaak-gevolg denken in termen van 'wie is de schuldige?' tegenover een meer circulair denken in termen van wederzijdse beïnvloeding. Of de verschillende verwachtingen t.a.v. verslaggeving. De Bezoekruimte baseert zich hiervoor op het sectorprotocol en voert geen onderzoek uit in opdracht van Justitie.

Conclusie

De Bezoekruimte vormt een noodzakelijke aanvulling bij de aangrijpingsmomenten voor hulp die reeds voorzien waren. Het blijft de betrachting dat scheidende ouders in staat worden gesteld tijdens hun proces de belangen van de kinderen centraal te stellen. Als een vechtscheiding ertoe leidt dat bezoeken enkel nog onder toezicht mogelijk zijn, is het belangrijk dat het herstel van het contact snel kan bemiddeld worden.

In Antwerpen bedraagt de wachttijd momenteel nog steeds verschillende maanden en dat is eigenlijk onaantvaardbaar, zeker als je meerekent hoe lang de situatie al geblokkeerd is voor de rechter tot een vonnis komt. Ervaring zal leren in welke situaties het aanbod van de bezoekruimte een essentiële bijdrage levert in het deblokken van de (groot-) ouder-kind relatie, en voor welke situaties andere hulpvormen nodig zijn. Het is immers niet de bedoeling begeleid bezoek te organiseren tot het kind meerderjarig is, evolutie tot het zelfstandig uitvoeren van een bezoekregeling moet het perspectief zijn.

CAW De Terp heeft de Bezoekruimte Antwerpen uitgebouwd als een boeiende deelwerking die haar start niet gemist heeft. Interne én externe samenwerking zijn broodnodig om deze werkvorm zijn juiste plaats te geven. Elkaar beter leren kennen maakt hier een belangrijk onderdeel van uit. Deze rubriek wil bijdragen tot een betere wederzijdse kennis tussen Justitie en Welzijn.

Mia Gys*

* Afdelingsverantwoordelijke Levens- en Gezinsvragen CAW De Terp

Bronnen van informatie:

1. De website van CAW De Terp geeft informatie over alle deelwerkingen, het hulpverlenings- en vormingsaanbod en over de Bezoekruimte: www.cawdeterp.be
2. De website van het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk geeft informatie over alle CAW's: www.caw.be en ook de adressen van alle bezoekruimten.
3. Het sectorprotocol met betrekking tot de bijkomende taak "begeleiding bij het onderbreken of conflictueuze ouder-kindcontact", Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, ondertekend door de Vlaamse minister van Welzijn, Gezondheid en Gelijke Kansen, A. Byttebier
4. Niet-gepubliceerde nota's van het Werksoortelijk Overleg Bezoekruimten (WOB) bij het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk, onder leiding van Roland Martein
5. Verslag van het overleg Bezoekruimte - Ministerie Vlaamse Gemeenschap van 02.05.05
6. Verslag van het overleg Bezoekruimte - Parket van 27.05.05 in de Klokstraat in Berchem
7. Voorbereidende nota's van CAW De Terp: visie-tekst, ontwerp huishoudelijk reglement, functie- en competentieprofiel hulpverlener in de bezoekerimte e.a.